

ובחרת בחיים

מים ראשונים: פרשת ניצבים נצבת פעמיים. פעם אחת, עפ"י כללי הלוח העברי, היא חותמת את השנה היוצאת ונצבת על מפתן השנה החדשה (בשנים רגילות שאינן מעוברות, ראה שו"ע אורח חיים סימן תכח). פעם השנייה, היא נצבת בסדר הפרשיות לאחר התוכחה הקשה של פרשת כי תבוא, שם שמעו בני ישראל תשעים ושמונה קללות עד שהוריקו פניהם (רש"י דברים כט יב עפ"י מדרש תנחומא) והוצרך משה לפייסם ב"אתם נצבים". וכבר הארכנו לדון בקשר כפול זה בדברינו [אתם נצבים היום](#) ואף שילשנו וקישרנו את הנושא להפטרת השבת: [שש איש בה](#). שם כבר הראינו שבאמת יש גם בפרשת נצבים פסוקי תוכחה קשים מאד, ואולי הפיוס האמיתי הוא בחצי השני של הפרשה, פרשת התשובה והציווי על בחירה בחיים. ועל כך נרצה לדרוש הפעם.

... החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך: (דברים ל יט).¹

רש"י דברים פרק ל

ובחרת בחיים - אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו: בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו: את זה ברור לך. ועל זה נאמר: "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" (תהלים טז ה) - הנחת ידי על גורל הטוב לומר: את זה קח לך.²

ספרי דברים פסקא נג

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" - למה נאמר? לפי שנאמר: "החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה" (דברים ל יט), שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן המקום לפנינו שני דרכים דרך חיים ודרך מות נלך באיזו מהם שנרצה! תלמוד לומר: "ובחרת בחיים" (שם).³

משל לאחד שהיה יושב על פרשת דרכים והיו לפניו שני שבילים אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור. והיה מודיע את העוברים ואת השבים ואומר להם: אתם רואים את שביל זה שתחילתו מישור? כשתים ושלוש פסיעות אתם מהלכים במישור וסופו לצאת לקוצים. ואתם רואים את שביל זה שתחילתו קוצים? כשתים ושלוש פסיעות אתם מהלכים בקוצים וסופו לצאת למישור.⁴ כך אמר להם משה לישראל: אתם רואים את הרשעים שמצליחים בעולם הזה כשנים ושלושה ימים הם מצליחים וסופם לתהות באחרונה ... אתם רואים צדיקים שמצטערים בעולם הזה כשנים ושלושה ימים הם מצטערים וסופם לשמוח באחרונה ...⁵

¹ וארבעה פסוקים קודם לכן: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע" ומכאן גם הקשר המתבקש עם הפסוק הפותח את פרשת ראה, דברים יא כו: "ראה אנכי נתתי לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם וכו'". לא בכדי נדרשו "ראה" שם ו"ראה" בפרשתנו לעניין אחד, הוא כוח הבחירה, עד שלפעמים התחלפו הפסוקים שם וכאן. אף אנו נגררנו ודנו בנושא על [כוח הבחירה ועל לפנינו משורת הדין](#) בפרשת ראה ואפשר שהדברים מתאימים יותר לפרשתנו. ואם נחזור על מקצת המדרשים שכבר הבאנו שם, עם דולי המים הסליחה וכבר אמרו חכמים: "אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (חגיגה ג ע"א).

² כך גם השלים רש"י בפירושו לפסוק בתהלים טז ה: "אתה תומיך גורלי - אתה הוא אשר הניחות ידי על החלק הטוב שנאמר החיים והמוות נתתי וגו' ובחרת בחיים (דברים ל), כאדם האוהב אחד מבניו ומניח ידו על החלק הטוב ואומר: את זה בחר לך". בדברי רש"י אלה, אין שום אזכור ולוא ברמז קל שאולי יש כאן בעיה מסוימת. מה עם כוח הבחירה? הכל כל כך חינוכי מרגיע ומפייס. "אתה תומיך גורלי". אבל הרי [הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים](#) - דברינו בפרשת עקב.

³ כאן, אנו שומעים שיש בעיה. ראה הנוסח גם במדרשים מאוחרים יותר כגון לקח טוב (פסיקתא זוטרתא) בפרשתנו: "ושמא תאמר: נותן לי רשות ללכת בדרך שארצה? תלמוד לומר: ובחרת בחיים". מה הוא ה"תלמוד לומר"? שאין רשות? שאי אפשר ללכת בדרך שנרצה? שיש "כפייה דתית"? או שמא ההפך בדיוק: "תלמוד לומר: ובחרת בחיים" - אכן, הבחירה היא שלך ויש לך רשות. כמאמר חז"ל בפרקי אבות: "הכל צפוי והרשות נתונה". לא נראה שזו כוונת המדרש כפי שהוא ממשך ומבאר, אבל בעיקרון זו אפשרות.

⁴ מזכיר את התינוק החכם שניצח את ר' יהושע כשאמר לו על דרך ארוכה קצרה ועל דרך קצרה ארוכה, עירובין נג ע"ב.

⁵ משל הזקן היושב על פרשת דרכים ומודיע את העוברים ושבים, מופיע במדרשים רבים, ראה למשל מדרש תנחומא פרשת ראה סימן ג המתאר גם מה קרה למי שלא שמע לעצתו של הזקן ואף מקשר את כל העניין עם הפסוק באיכה: "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב: "ואמר ר' אבין: המקרא הזה מתמיה: מפי עליון לא תצא - לא רעות לצדיקים ולא טובות לרשעים. אף משה סדר לפניו שני דרכים הטובה והרעה דרך חיים ודרך מות ברכה וקללה, שלא יהיו הרשעים אומרים ברא את העולם סתם ולא פירש לנו איזה דרך רעה שנפרוש ממנה ונבוא לטובה. לכך אמר להם משה: והברכה אם תשמעו והקללה אם לא תשמעו. משל לזקן שהיה יושב על הדרך והיו לפניו שתי דרכים. אחת תחילתה קוצים וסופה מישור, ואחת תחילתה מישור וסופה קוצים. והיה יושב בראש שתייהן ומזהיר העוברים ואומר להם: אע"פ שאתם רואים תחילתה של זו קוצים לכו בה, שסופה מישור. וכל מי שהיה חכם שומע לו והיה מהלך בה ומתיגע קמעא, הלך בשלום ובא בשלום. אבל אותן שלא היו שומעין לו, היו הולכים ונכשלין בסוף. כך היה משה פירש

רבי יהושע בן קרחה אומר: משל למלך שעשה סעודה והזמין את האורחים. והיה אוהבו מסב ביניהם והיה רומזו ליטול מנה יפה ולא היה בו דעה. וכן הוא אומר: "אשכילך ואורך בדרך זו תלך איעצה עליך עיני" (תהלים לב ח).⁶ כיון שראה שלא היה בו דעה, אחז את ידו והניחה על מנה יפה. וכן הוא אומר: "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" (תהלים טז ה). יש לך אדם שניתן לו חלקו ואינו שמח בחלקו. אבל ישראל מודים מפויסים שאין חלק יפה כחלקם ולא נחלה כנחלתם ולא גורל כגורלם והם מודים ומשבחים על כך. וכן הוא אומר: "חבלים נפלו לי בנעימים וגוי אברך את ה' אשר יעצני" (תהלים טז ו-ז).⁷

דברים רבה פרשה ד סימן ג

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". אמר רבי אלעזר: משאמר הקב"ה הדבר הזה בסיני, מאותה שעה "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" (איכה ג לח). אלא מאליה הרעה באה על עושי הרעה והטובה באה על עושי הטובה. דבר אחר: אמר רבי חגי: ולא עוד, אלא שנתתי לכם שני דרכים ונכנסתי לפני משורת הדין ואמרתם לכם: "ובחרת בחיים" (דברים ל ט).⁸

רמב"ם פרק שמיני מהקדמה למסכת אבות ("שמונה פרקים")

ואמנם האמת אשר אין ספק בה, שמעשי האדם כולם מסורים אליו, אם ירצה יעשה, ואם ירצה לא יעשה, מבלי כפייה ומבלי הכרח לו על כך. ולפיכך חוייבה המצוה, ואמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב [ו]את המות ואת הרע... ובחרת בחיים", ונתן הבחירה לנו בזה.⁹

אבן עזרא דברים פרק ה

מי יתן - אין הכתוב אומר: מי יתן לי, רק מי יתן... להם, על כן נכתב להם אחר והיה לבבם זה.¹⁰ ודע, כי שורש כל המעשים והתנועות גזרות השם. וכל הנמצאים תחת השמים, כוחם ותולדותם כפי המערכת העליונה... והחלקים יקבלו מהכללים כפי תולדותם. ובעבור כח הכללים יוכלו לשנות מעט בתולדה. וזה טעם: "ויחזק ה' "

לבני ישראל ואמר להם: הרי דרך החיים ודרך המות ברכה וקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". אז מי הוא הזקן שמייעץ באיזו דרך ללכת? משה! מפי עליון - מפי ה' - לא יצא טוב או רע. מפי הזקן - כן. מה שאסור ליופיטר, מותר לשורו! לאדם מותר לסייע לחברו. כך אן כן, "ובחרת בחיים" הוא בבחינת עצה טובה קא משמע לן ואין בכך לסתור את הרשות הנתונה בידי האדם להטיב או להרע ובודאי לא את כח הבחירה.

⁶ ראה מדרש תנחומא (בובר) פרשת לך לך שפסוק זה נדרש על אברהם: "אשכילך - אתן בך חכמה. ואורך - שאני מאיר עיניך. ואורך - שאני קושטך לדרך טובה. ואורך - אל הארץ אשר אראך". אברהם, כמו אדם הראשון מקבל בתחילת דרכו החדשה כוח בחירה וגם עצה והנחיה. זאת ועוד, ראה בראשית רבה יד ו שאברהם בכה הבחירה שלו צריך לתקן את אשר קלקל אדם הראשון בבחירה שהוא עשה: "אמר ר' לוי: האדם הגדול בענקים - זה אברהם. למה קורא אותו גדול? שהיה ראוי להבראות קודם לאדם הראשון, אלא אמר הקב"ה: שמה יקלקל ואין מי שיבוא לתקן תחתיו, אלא הרי אני בורא את האדם תחלה שאם יקלקל יבא אברהם ויתקן תחתיו".

⁷ מדרש זה הוא המקור לרש"י בו פתחנו. המדרש מחמיר בהשוואה למשל הזקן הקודם ומדבר כבר לא על עצה טובה לאדם בוגר שיש בו דעת לבחור, אלא על אחיזת יד כמו לילד קטן שעדיין אין בו דעת. אך רש"י (ראה שוב דבריו לעיל) מרכז מאד מדרש זה. במתווה חינוכי זה הולך גם מדרש פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) פרשת ראה דף יז עמוד ב: "בוא וראה היאך הקב"ה מקרב את ישראל לתורתו ונותן להם דרך החיים. וכן דוד אומר (תהלים טז) אברך את ה' אשר יעצני שאמר לי ובחרת בחיים. לכך אמר משה לישראל ראה אנכי. פתח עיניך וראה והבחין בין טוב ובין רע בין החיים ובין המות בין הברכה ובין הקללה". פתח או פקח עיניך! הנחיה לילד, אך בגישה רכה, מחנכת ופדגוגית.

⁸ מדרש זה הוא הרבה יותר קטגורי בנושא כח הבחירה ה"התערבות" (נכון יותר "אי התערבות") הקב"ה במעשי האדם ותוצאותיו. כך יש להבין את הפסוק בתחילת פרשת ראה: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" וגם את הפסוק שלנו: "החיים והמוות נתתי לפניך, הברכה והקללה". כל ציווי או המלצה לאדם מה לעשות הוא לא נכון ומיותר, הוא כביכול התערבות של הקב"ה בכוח הבחירה. ומה נעשה עם "ובחרת בחיים"? - "לפנים משורת הדין". בנושא זה דנו בדברינו [על כח הבחירה ועל לפנים משורת הדין](#) בפרשת ראה. שם ניסינו גם להבין את שיטת ר' אלעזר: "מאליה הרעה באה על עושי הרעה והטובה באה על עושי הטובה".

⁹ ובהמשך דבריו שם הוא אומר: "וחוייבו הלימוד וההתלמדות: ולמדתם אותם את בניכם וכו', ולמדתם אותם ושמתם לעשותם, וכל מה שבא בלימוד ובהרגל במצוות. וחוייבו גם כן ההכנות כולן, כמו שכתב בספר האמת ואמר: ועשית מעקה... כי יפול הנופל, פן ימות במלחמה... והרבה מאד בתורה ובספרי הנביאים מזה הענין, רצוני לומר: ההכנה". "ובחרת בחיים", עפ"י הרמב"ם, הוא הוא כח הבחירה, ולא שלילתו או הגבלתו. הוא מקור החיוב של האדם לקבל החלטות ולבחור ולעשות פעולות מונעות (הכנות). "חיוב" במובן של אחריות ומחויבות, לא של מוכרחות וכפייה. יש אולי בעיה קטנה עם העובדה שמישהו חיצוני אומר לאדם: תבחר, שמצווים אותו לבחור. תלוי גם מאד אם "מישהו" זה הוא משה או הקב"ה, כפי שהערנו בהערה 5 לעיל על הזקן. אבל בסופו של דבר הבחירה היא של האדם. גם אם מצווים אותו לבחור, הוא בוחר אם להישמע לציווי או לא. ועכ"פ, כל גדולי מחשבת ישראל הראשונים למדו מפסוק זה על כח הבחירה, עם כל הקשיים. ראה ספר האמונות והדעות לרס"ג מאמר ד, חובת הלבבות שער ג, שערי תשובה שער ג, ספר העיקרים מאמר רביעי פרק לט, מנורת המאור פרק י, והרשימה ארוכה.

¹⁰ פירוש אבן עזרא זה הוא על הפסוק בדברים ה כה, פרשת ואתחנן: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמור את כל מצותי כל הימים". וכבר הארכנו לדון בפסוק זה ובקשר שלו עם הפסוק בפרשת כי תבוא: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה" (דברים כט ג) בדברינו [השעה שהוחמצה?](#) בפרשת כי תבוא. שם הזכרנו בחתף פירוש אבן עזרא זה וכאן הבאנוהו לעצמו.

את לב פרעה" (שמות יא י), ובמקום אחר "ויכבד לבו הוא ועבדיו" (שם ט לד), והכל אמת. על כן אומר: ידעתי ה' כי לא לאדם דרכו (ירמיה י, כג), ואומר: למה תתענו ה' מדרכך (ישעיה סג יז). ומשה אמר ובחרת בחיים (דברים ל יט). ואחר שהשם לא ימנע טוב, הנה הוא אוהב להטיב, ואמר הכתוב כלשון בני אדם: "מי יתן".¹¹

תלמוד ירושלמי מסכת קידושין פרק א הלכה ז

"כל מצות האב על הבן וכו' " - מצות שהאב חייב לעשות לבנו: למוהלו, לפדותו, ללמדו תורה וללמדו אומנות, להשיאו אשה. רבי עקיבה אומר: אף ללמדו לשוט על פני המים.¹² למוהלו – "ביום השמיני ימול בשר ערלתו". לפדותו, דכתיב: "וכל בכור אדם בבניך תפדה". ללמדו תורה – "ולמדתם אותם את בניכם". ללמדו אומנות, תני רבי ישמעאל: ובחרת בחיים זו אומנות זו ... ר' עקיבה אומר: אף לשוט על פני המים, דכתיב: "למען תחיה אתה וזרעך".¹³

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל עמוד ב

ללמדו אומנות. מנלן? אמר חזקיה, דאמר קרא: "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" (קהלת ט ט).¹⁴ אם אשה ממש היא - כשם שחייב להשיאו אשה, כך חייב ללמדו אומנות, אם תורה היא - כשם שחייב ללמדו תורה, כך חייב ללמדו אומנות.¹⁵

קהלת רבה פרשה ט

"ראה חיים עם אשה אשר אהבת". תני מצות האב חייב בבנו למולו ולפדותו וגם ללמדו תורה, וללמדו אומנות, ולהשיאו אשה, ויש אומרים: אף להושיטו בנהר. למולו מנין ... לפדותו מנין ... ללמדו תורה מנין ... ללמדו אומנות מנין, שנאמר: ובחרת בחיים ... להושיטו בנהר מנין, שנאמר: "ובחרת בחיים".¹⁶

מדרש תהלים (בובר) מזמור א

¹¹ מבין הפרשנים והוגי המחשבה הראשונים, אבן עזרא מייצג את הגישה הדטרמיניסטית ביותר. הכל קבוע כבר בתולדות (בגנים?). הכבדת לב פרעה ואמירות כגון זו של ירמיהו: "כי לא לאדם דרכו" הם הנורמה. אמירתו של משה: "ובחרת בחיים" היא השונה מהנורמה ואותה יש להסביר כמשהו חריג: "שהשם לא ימנע טוב, הנה הוא אוהב להטיב". ומה עם המשאלה של הקב"ה: "מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי"? דברה תורה כלשון בני אדם. ועד כאן בעניין כח הבחירה. נפנה כעת לדרשות על "ובחרת בחיים" בכיוונים אחרים.

¹² המקור התנאי הוא תוספתא קידושין פרק א הלכה יא: "אי זו היא מצות האב על הבן? למולו ולפדותו וללמדו תורה וללמדו אומנות ולהשיאו אשה. ויש אומרים: אף להשיטו בנהר. ר' יהודה אומר: כל שאין מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות. רבן גמליאל אומר: כל שיש בידו אומנות למה הוא דומה? לכרם שמוקף גדרו, לחרץ שמוקף סייג. וכל שאין בידו אומנות למה הוא דומה? לכרם שאין מוקף גדרו ולחרץ שאין מוקף סייג". וראה שם עוד בשבחי האומנות והמלאכה.

¹³ ר' עקיבא ור' ישמעאל, שבד"כ חולקים ומציגים שיטות לימוד וגישה הלכתית שונות, מסכימים כאן ששני דברים יסודיים ו"ארציים" לומדים מהפסוק שלנו: שאדם חייב לרכוש לו מקצוע להתפרנס ממנו (אומנות) ושאדם צריך ללמוד איך להגן על עצמו מפגעי החיים ולשרוד. ר' ישמעאל, המדבר על אומנות מביא את הקטע בפסוק "ובחרת בחיים", בעוד שר' עקיבא מביא את המשכו: "למען תחיה אתה וזרעך". ונראה ששניהם לאותו מקור ורעיון בתורה נתכוונו. ועל ללמדו אומנות ראה שבת קנ ע"ב.

¹⁴ נראה שיש קשר בין "ראה חיים" של הפסוק בקהלת ובין "ראַה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים" שבפרשה שלנו. כך גם משתמע מדרש קהלת רבה שנראה להלן. אך למרבית הפלא, הדרשה בתלמוד הבבלי, שלא כמקבילתה בתלמוד הירושלמי, איננה מתייחסת כלל לפסוקים בתורה ומבססת כל כולה על הפסוק מקהלת. הדבר צריך עיון והמאיר עינינו בו יבורך בכל מילי דמיטב.

¹⁵ איך שלא תדרוש את הפסוק בקהלת ואיך שלא תבין את "אישה" שם, על דרך הפשט, או האלגוריה (הדרש), תמיד חיים היא אומנות. גדולה מלאכה שמחיה את בעליה" (הביטוי הנכון הוא שמכבדת את בעליה, נדרים מט ע"ב). אם תאמר שאישה זו אישה ממש, על דרך הפשט, פשיטא שמי שנושא אישה, לוקח על עצמו אחריות לפרנסה (ראה נוסח הכתובה בישראל). ואם אישה היא תורה, על דרך המשל, אז ודאי שיש גם ללמוד אומנות ולעסוק בה, שהרי אמרו חכמינו: "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עוון" (מסכת אבות פרק ב משנה ב). וכל אלה, ממצוות האב שחייב לדאוג בהן לבנו, לחנך ולחונך אותו בהן. דרשה זו של הבבלי מתבססת, כאמור, רק על הפסוק מקהלת. האם הדרשות שלומדות את מצוות האב לבנו מהפסוק "ובחרת בחיים", כירושלמי לעיל, יאמרו שחובה גם על האב לחנך את בנו לאחריות האדם למעשיו ולכוח הבחירה שניתן לו? האם החינוך ללקיחת אחריות וקבלת החלטות היא במסגרת "ללמדו תורה", ללמדו אומנות, או שהיא דבר שלישי?

¹⁶ נראה שלנגד הדרשן של קהלת רבה עמדו הן נוסח הבבלי והן נוסח הירושלמי והוא משלב ביניהם. ראה עוד במדרש קהלת שם על ההגדרה של עדה קדושה: "אמר ר' משום עדה קדושה: קנה לך אומנות עם התורה. מה טעמא? ראה חיים עם אשה אשר אהבת. ולמה הוא קורא אותן עדה קדושה? ששם היו רבי יוסי בן משולם ור' ש בן מנסיא שהיו משלשין היום, שליש לתורה, שליש לתפלה, שליש למלאכה. ויש אומרים שהיו יגעין בתורה בימות החורף, ובמלאכה בימות הקיץ. ר' יצחק בן אלעזר היה קורא לר' יהושע בריה דר' טימי ור' בורקי עדה קדושה שהיו משלשין שליש לתורה שליש לתפלה שליש למלאכה."

שאלו את ר' יהושע: מהו שילמוד את בנו חכמת יונית, אמר להם בשעה שאינו לא מן היום ולא מן הלילה, שנאמר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפוך והגית בו יומם ולילה" (יהושע א ח). אמר להם: לא ילמד אדם את בנו אפילו אומנות, כדי שלא יבטל מדברי תורה, שנאמר: "ובחרת בחיים" (דברים ל יט).¹⁷

רד"ק יחזקאל פרק יח פסוק 18

ואם תאמר: אם כן, למה זכר החיים והמות לבד? ואין הגמול והעונש בעולם הזה בחיים ובמות לבד, אלא אף בכל פרטי הברכות והקללות הכתובים בתורה! נאמר, כי אמר זה לקצר הענין ולזכר הדבר הכולל והם החיים והמות כמו שאמר: "ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם".¹⁹ הנה זכר החיים במקום כל פרטי הברכות... והנה כלל בלשון המיתה כל אלה הקללות. וכן אמר: "החיים והמות נתני לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך"... הנה קרא הברכות החיים וקרא הקללות המות. והטעם, כי החיים עם ההצלחה והטוב הם החיים. ועם הרע הם המיתה. כמו שאמר על המצליח במעשיו: "ואמרתם כה לחיי" (שמואל א כה ו).²⁰ והמנוגע בגופו נקרא מת כמו שאמר: "אל נא תהי כמת" וכן העניי חשוב כמת.²¹

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ט הלכה א

אמר רבי יוחנן: כי מי אשר יחובר. יבחר כתיב אלא כל החיים יש בטחון.²² שכל זמן שאדם חי יש לו תקוה מת אבדה תקוותו.²³

שוב אנחנו נצבים

היום ובכל יום

בחיים בוחרים

בכל שעה, בכל מקום

¹⁷ הרי לנו דעה אחרת ש"בחרת בחיים" זו תורה בלבד! ובאנו שוב למחלוקת הידועה של תורה בלבד או תורה עם מלאכה, ראה דברינו [ואספת דגנך](#) בפרשת עקב. וכמו כן פירש בעל תורה תמימה בהערתו על מדרש קהלת רבה שעל הפסוק (קהלת ו יב): "כי מי יודע מה טוב לאדם בְּחַיִּים מִסֵּפֶר יָמֵי חַיֵּי הַבָּלוּ - א"ר פנחס: הואיל והבל הם ימיו של אדם ומספר הם וכצל הם, א"כ מה הנאה יש לו בחיים? אלא יתעסק בדברי תורה שכולן חיים". מוסיף בעל התורה תמימה בהערה לו שם: "שטוב לאדם שיאחז בחיים אלו דברי תורה, שנאמר בהם כי היא חיך ואורך ימך, וכמש"כ ובחרת בחיים". הקישור לפסוק שלנו "ובחרת בחיים" הוא תוספת של פירוש תורה תמימה ואינו במדרש קהלת רבה. ולנו נראה שמדרש תהלים שהבאנו, הוא שיבוש של הירושלמי במסכת סוטה (פרק ט הלכה טו) שהוא המקור לכל העניין. ראה דברי הירושלמי שם: "שאלו רבי יהושע: מהו שילמד אדם את בנו יונית? אמר להן ילמדינו בשעה שאינה לא יום ולא לילה, דכתיב: והגית בו יומם ולילה. מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנות, בגין דכתיב והגית בו יומם ולילה? והתני רבי ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות! רבי בא בריה דרבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן: מפני המסורות". והמעמיקים לדלות מים חיים מהבאר יעמיקו כאן ויבדקו את דברי הירושלמי ומפרשיו על הדף. כמשקל נגד למדרש תהלים, ראה איך ילקוט שמעוני תהלים רמז תריד הבין נכון את דברי הירושלמי: "שאלו את ר' יהושע: מהו שילמד אדם חכמת יונית? אמר להם: אם בשעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה מותר, שנאמר והגית בו יומם ולילה. א"ל: לא ילמד אדם את בנו אפילו אומנות שלא יבטל מד"ת א"ל ובחרת בחיים". ועד כאן בדרשות על עניין זה.

¹⁸ פרק יח בספר יחזקאל עוסק בנושא של שכר ועונש. ראה שם הפסוק הפותח: "מה לכם משלים את המשל הזה על אדמת ישׂרָאֵל לאמר אבות יאכלו בָּסֶר וְשָׂנֵי הַבָּנִים תִּקְהִינָה". והרד"ק (ר' דוד קמחי, פרובנס 1235-1160) מתייחס בהרחבה לנושא זה שם.

¹⁹ ראה דברינו [אשר יעשה אותם האדם וחי בהם](#) בפרשת אחרי מות.

²⁰ "ברכת" דוד אשר שלח באמצעות נערו לנבל הכרמלי: "וְאֶמְרָתֶם לֵה לְחֵי וְאֶתָּה שְׁלוֹם וּבִיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלוֹם". המילים מתאימות מאד, אך ההקשר הענייני פחות. דוד לא בדיק רואה בנבל איש "המצליח במעשיו" שראוי לברכה שכזו. הוא בא בכח ודורש את חלקו בהצלחה של נבל. ראה כל העניין בשמואל שם. אך מי אנו שנתווכח עם הרד"ק.

²¹ "ברכה וקללה" המוזכרים בפסוק שלנו ("החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים"), מסביר רד"ק, למרות שנאמרו בלשון יחיד, כוונתם על כל הברכות והקללות שנזכרו בפרשת כי תבוא (ובתחילת פרשת נצבים). וכן "חיים ומוות" שנזכרו בפסוק, אינם רק החיים והמוות הפיסיים והביולוגיים (life & death) שמתחילים בתאריך מסוים כשהאדם בא לעולם ונמשכים עד שהוא מת פיסיית. חיים הם החיות, החיוניות וההצלחה במעשי האדם יום יום. ולהבדיל, מוות הוא רע, נגעים, דלות ושאר מרעין בישינ שהופכים את חייו של האדם למיתה למעשה. וכדבריו של רד"ק: "כי החיים עם ההצלחה והטוב הם החיים. ועם הרע הם המיתה". לפיכך, כאשר אנו בוחרים בחיים, כאשר אנו עומדים ואומרים בימי הסליחות והרחמים: "כתבנו לחיים טובים", אין הכוונה רק לחיים פיסיים, לכך שלא נמות ביולוגית ונחדל לנשום, אלא לחיים של חיות, להצלחה ולטוב, לתורה ומעשים טובים שהופכים את חייו הפיסיים לחיים שיש בהם טעם וחיים.

²² הפסוק אותו הוא דורש הוא: "כי מי אשר יבחר" <יבחר> יִבְחַר אֵל כָּל הַחַיִּים יֵשׁ בְּטַחֲוֹן כִּי לְקַלֵּב חֵי הוּא טוֹב מִן הָאֲרִיָּה הַמֵּת (קהלת ט ד). כתוב "יבחר" וקוראים "יחבר". ראה דברינו [על כלב חי וארי מת](#) במגילת קהלת.

²³ ר' יוחנן דורש דווקא את הכתיב "יבחר". ופירוש תורה תמימה ממשך קו זה ומקשר את הפסוק בקהלת עם "ובחרת בחיים" שלנו: "רוצה לומר, כל זמן שאדם חי ואפילו רשע יש לו תקוה לבחור בחיים דהיינו לשוב בתשובה. מה שאין כן כשמת. וסמך כן על הכתיב אשר יבחר מלשון ובחרת בחיים". ואנו נוסיף, צריך לרצות ולבחור להתחבר. מי שבחר בחיים, סופו להתחבר אליהם.

לחיים מתחברים
ולשנה טובה
נכתבים ונחתמים
בספר ברכת החיים
כמים זכים
כמים מְפָּיִם
אשר חיים חוברים
לכל ישראל, חברים
שבת שלום
מחלקי המים